

## **PRZELĄC** (47) *vb pf*

*e jasne, w inf a pochylone; formy praes z tekstów nieoznaczających é; w part praet act a jasne; w pozostałych formach -ą- (28), -a- (2); -a- ArtKanc; -ą- : -a- KochPs (1:1).*

*inf przeląć (10). ◇ fut [1 sg przeleję.] ◇ 2 sg przelejesz (1). ◇ 3 sg przeleje (3). ◇ [1 pl przelejemy. ◇ 3 pl przeleją.] ◇ praet 1 sg f przeląłam (1). ◇ 2 sg m -ś przelął (3). ◇ 3 sg m przelął (14). n przeląło (1). ◇ 3 pl m pers przeláli (5). ◇ con 3 sg m by przelął (4). ◇ 3 pl m pers by przeláli (1). ◇ impers praet przeláno (2). [przeląło się cf PRZELĄC SIĘ praet 3 sg n.] ◇ con by przeláno (1). ◇ part praet act przelawszy (1).*

*Sł stp notuje, Cn brak, Linde XVIII w.*

1. *Wlać do innego naczynia [w co] (2) : In alia vasa traicere, Przelać w ine lędy. Mącz 163b.*

*przelać co (1): Refundere cerevisiam in aliud vas, Piwo przelać w ynłzi łand. Mącz 140a; [[do starca mocującego się z cebrem wody:] Tak byś też omywał z błota Wieprza, kiedy się ukala, gdy sie zaś po błocie wala. Rychlej mi, wierz, to przeleje [lege: przeleję], Jedno do drugiego wleje [lege: wleję]. DramStp I 644].*

2. *Wlać za dużo, tak że płyn wylewa się przez brzegi naczynia (3) :*

*przelać co [= płyn] (1): Deple rursus quod adimplevisti, Vliet zaś coś przelał. Mącz 304d.*

*przelać co [= naczynie] czym (1): gárnyec álbo konew tym opływa/ czym yą przeleyełz. KromRozm I B.*

*Przen (1) :*

*Zwoty: »przelać albo przełożyć miarę« = zjeść albo wypić za dużo (1): iż rozmáithe przyczyny przypadáią/ ktore człowiekowi z bączności miarę biorą/ iż pod czas przeleie/ álbo przełoży miarę SienLek 45.*

*[»przelać ocet« = prawdopodobnie: przebrać miarę: Nie káždyc plá kładzie w poczet/ Rzeczé/ pies ten przelał ocet. Więc coś ty rok ták głąskał twoie vchowánie/ potym y pomagabog niedalbyłmci zá nie. BielawMyśl B2v.]*

3. *Wyplłynąć przez brzegi zbiornika naturalnego (1) :*

*Fraza: »woda przeleje [[co]], przez co« (1): Potym gdy zaś przeciwny wiátr powłtał/ wielkim pędem iáko z gory oná wodá włtecz biežálá/ ktora ácz łamá chybko łzłá ná doł/ ielzcie iá wiátr tym težey gnał/ pędząc zá nią wodę z brzegu Anglickiego/ łtądze ták nawálne przypádlá/ że przez włztykie groble przeláwłzy/ wielkim ie gwałtem wywrociłá StryjKron 26; [staw niezły [...], bywa w nim ryb niemało, jedno iż na groblę przychodzi woda wielka, uchodzą ryby, gdy woda przeleje groblę. LustrMaz I 80].*

4. *Roztrwonić przepijając lub przejadając; przen [co] (5) : [á nie traćmy márnne młodości náłzey/ niech káždyc widzi biełiády náłze/ wefela náłze/ dobrą myłł náłze/ (Sapi. 2.) toć náłze co łtrawimy/ toć dziedzictwo náłze co przeleiemy/ etc. GilPos 258v.]*

*Zwrot: peryfr. »przez gardło (a. gardziel) przelać« = demittere in viscera, proterviam facere Mącz [szyk zmienny] (5): Iste profligator perditissimus, Ten nieláchetnik który łwe dobrá przez gardiel [!] przelał. Mącz 130c, 226a, 327c; że náóftátek przyłzedł do tákiego krefu/ że one máiętności łwoie iedno przez dwie lećie przez gárdło przelał WerGość 225, 222.*

5. [Przetopić [co]:

W porównaniu: *SkarKaz* 476a cf *Zwrot*.

*Zwrot*: »w ogniu przelać«: Y Chrześć ś. tak nas czyśćtemi od grzechu czyni/ iako gdy fkażony złoty abo fkażoną srebrną mię/ znowu w ogniu przeleją. *SkarKaz* 476a. ]

6. *Przełożyć z jednego języka na inny, przetłumaczyć [co do czego] (1)* : Znam to/ że z Greckich ksiąg wielki pożytek iest. Bo y nie wśzytko pokázane/ y ktemu znaczniefza iest rzecz w onem języku: wktorem ią nápisano/ niż w onem do ktorego ią przelano. *BudNT przedm c4v*.

7. *W zwrotach peryfr. (35)* :

»krew przelać« [w tym: dla czego (2), o co (1), czym (1)] = *zabić, zamordować lub być przyczyną czyjejś śmierci; sanguinem effundere a. fundere* *Modrz* [szyk zmienny] (14): *ZapWar* [1544] nr 2609; Pan Bog raczy kárác takie kthorzy krwie przelali wiele ná świećie vbogich ludzi/ dla niepotrzebnych walek. *BielKron* 238v; *WujJud* 53; ktorzy [uczniowie Chrystusowi] gotowfzy ná to być muřzą/ áby krew ich dla íprawiedliwości przelano/ niżby ią oni z kogo wylewác mieli. *CzechRozm* 254v; *ModrzBaz* 78v, 79, 80, 144; *KochPs* 105; A záplácífz wzdám kiedy onę krew niewinną/ Któřás ty przelał bronią fwą złoczyńną. *KochJez* A4; Záłowác długo bęđiefz iżeś krew fásiedzką o fwoię krzywdę przelał/ ktorey fię pomści P. Bog/ á ty niechćiey mázác ręku fwoich. *SkarKaz* 313b.

~ *W połączeniu szeregowym (1)*: A zá tą przyczyną wiele kroć/ iż gdy komu łacwie o pieniądze/ waży fye drugiego zá ledá krzywdą vbić/ zábić/ krew przelać/ y w innym łotrořtwie fwey woley dofyc vczynić. *GroicPorz* k4v.

*Szereg*: »krew przelać i (a) mordować (a. zabić)« [szyk 1:1] (2): *HistRzym* 19v; Chćiey przed oczymá nářzemi Okázác pomřtę nád temi/ Któřzy krew fług twych przeláli/ Y niewinné mordowáli. *KochPs* 120. ~

»krew (sw(oj)ą) przelać« [o Chrystusie] = *ponieść śmierć na krzyżu dla odkupienia człowieka* [w tym: dla czego (3), za kogo (2)] (13): Wtorá rzecz ktorá fie nám ítała/ iestcij/ ijz nářs mily zbawiciel raczył iako dzijs za nář fwą świętą krew przelátz *OpecŻyw* 22; *GrzegRóżn* C2v; *RejPos* 84v; A zař nie wiéřz/ że Pan Chryřtus włafné ciało fwé ná krzyř dał: y włafną krew ná krzyřu przelał? *BiałKat* 268v; *MycPrz* I A4; *KarnNap* D4; Powiedzíały řiořtry/ ířz to iest znak krzyřa/ ná ktorym Bog Syn Boży/ dla zbáwienia nářzego krew fwoię nádrořłzą przelał. *SkarŻyw* 159, 358; Bo dla tego Krew fwą świętą przelał/ by frogi gniew twoy vbłagał/ nářs wiecznie z tobą ziednoczył/ ku łářce pirwřzey przywrocił. *ArtKanc* I18, M18, N7v.

~ *Szereg*: »krew przelać i umrzeć« (2): *KromRozm III* D7v; niepogardzay dziełem rąk twoich/ Pánie: obraz twoy fą ci/ tákřeś zá nie krew twoię przelać y vmrzeć raczył *SkarŻyw* [236]. ~

»przelać krew« = *ukrzyřować Chrystusa (1)*: y ácz nie to mięřem ciało moié/ które widźicie/ ieść bęđiefcie/ áni tę krew/ ktorą Zydowie przelali cieiefną pić bęđiefcie *BiałKat* 313v.

»krew swoją (a. włafną) przelać [dla kogo]« = *oddać życie za coś (3)*: á ná konyec nyektorzy [ojcowie řwięci] dla páná Kryřtuřa krew fwoyę przelali *KromRozm I* D3v; thego ciała [tj. nauki Chrystusa] ítrzegąc ná piędzi od niego nie odláthywáli/ y od wilkow go bronili/ á broniac krwie fwoiey przelać dla niego nielitowáli *LeovPrzep* G2v; choćby y krew włafną dla Chriřtuřa przelał/ żadną miarą nie moře być zbáwiony iż nie ma miłóřci *WujNT* 611.

»swą własną krew przelać« = *popęlnić samobójstwo (1)*: A iż mi ma poczciwość gwałtem wzięta była/ Przez cię/ zły królewicze/ to com nie tak drogo Szácowała/ fwą włainą krew przelałam frogo. *KochFrag* 40.

»krew przelać [czyjq]« = *złożyć bóstwu ofiarę z ludzi (1)*: Syny bowiem y corki fwé ofiarowali Dyabelftwu: krew niewinną/ krew (mówię) przelali Właściwych dziełek swoich *KochPs* 162.

»krew przelać« = *zranic (1)*: Dzieciatko obrzezano/ náfwiętfłą krew przelano/ łlzami lie oblewalo/ Iezus mu ijmie dano *OpecŻyw* 21.

»mozg przelać« = *zostać zabitym, zginąć od ranienia w głowę (1)*: bodaj tę pomstę poznali Aby za ostrem mieczem swoj mozg tak przelali, Jako to wino płynie *KochMon* 30.

*Synonimy*: 3. wyciec, wypłynąć; 5. przetopić; 6. przelożyć, przetłumaczyć, wyłożyć.

*Formacje współrdzenne cf* LAĆ.

*Cf* **PRZELANIE, PRZELANY**